

INOVACIJE I EKONOMSKI RAZVOJ U REPUBLICI SRPSKOJ

INNOVATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Lukić Ranka

Healthmark, Kapppara Business Center, San Gwaan Malta
rlukic8989@gmail.com

Apstrakt: *Inovacija omogućava kompaniji da unaprijedi svoje poslovanje, da opstane na tržištu i kreira nove vrijednosti. „Takođe, inovacija znači preuzimanje nečeg novog, originalnog na poslu, rad na nov, drugačiji način - naravno, uspješniji od postojećeg. Sa druge strane, preduzetnik je profesija koja prihvata izazove, traži povoljne prilike, donosi poslovne odluke i rizikuje.“ (Brekić, 1994, str. 18) Teorije inovacija povezuju se sa analizama J. Šumpetera u prvoj polovini prošlog vijeka, koji je inovaciju okarakterisao kao glavni faktor tehnološkog napretka i ekonomskog razvoja. Prema njegovom prijedlogu, inovacije su podijeljene na:*

- uvođenje novog proizvoda,
- uvođenje nove metode (proces),
- otvaranje novog tržišta,
- osvajanje novog izvora sirovina ili poluproizvoda,
- reorganizaciju industrije.

Istraživanje u ovom radu se sprovodi u cilju dovođenja u korelaciju inovacija, ekonomskog rasta i razvoja zemlje. Koriste se različite metode kao što su opisna metoda, istraživanje za stolom, upotreba različitih baza podataka i upoređivanje ekonomskih pokazatelja. Inovativne aktivnosti su ključne za izbjegavanje stagnacije i prekida rada. Inovacije predstavljaju različite inovativne aktivnosti koje se odražavaju na ekonomski razvoj i rast. Ekonomski rast možemo sagledati sa stanovišta BDP-a po glavi stanovnika. U ovom radu ćemo razmatriti atmosferu koja vlada u Republici Srpskoj a tiče se uvođenja i primjene inovacija u aktivnostima preduzeća i njihov uticaj na ekonomski razvoj

Ključne riječi: *inovacija, inovativne aktivnosti, ekonomski rast i razvoj, bruto domaći proizvod per capita.*

Abstract: *Innovation enables an enterprise to upgrade it's business, survive in the market and create new values. "The innovation also means taking on something new,*

original at work, working in a new, different way – of course, more successful than existing. On the other hand, an entrepreneur is a profession that accepts challenges, seeks opportunities, makes business decisions and takes risks.”(Brekić, J.,1994). The theories of innovation are associated with the analyses of J. Schumpeter in the first half of the last century who characterized innovations as a basic factor in technological progress and economic development. According to his proposal, innovations are divided as follows:

- *introducing a new product,*
- *introducing a new method of a product (process),*
- *opening a new market,*
- *winning a new source of raw materials or semi-finished products,*
- *reorganizing the industry.*

The research is conducted in order to bring innovation, economic growth and the development of the country into correlation by using different methods such as a descriptive method, desk research, using the different databases and comparing economic indicators. Innovation activities are the key to avoid stagnation and cessation of work. Innovation represents the different innovation activities that reflect on economic development and growth. According to this paper the economic growth is measured through the gross domestic product per capita. Therefore, the introduction and application of innovations in the activities of enterprises influence the economic development in the Republic of Srpska..

Key Words: *innovation, innovation activities, economic growth and development, gross domestic product per capita..*

UVOD

Cilj je opisati atmosferu u preduzetništvu u Republici Srpskoj i dovesti u vezu inovacije, preduzetništvo i ekonomski razvoj. U prvom dijelu se definišu ključni pojmovi inventivnost, inovacija, preduzetništvo, ekonomski razvoj. U drugom dijelu ovog rada se navode i opisuju programi koji se primjenjuju u Republici Srpskoj, preko kojih država želi podstaći potencijalne preduzetnike u pokretanju sopstvenog biznisa. U trećem dijelu se analiziraju rezultati istraživanja sprovedenih od strane Agencije za statistiku Republike Srpske koja se tiču inovacijskih aktivnosti preduzeća u Republici Srpskoj. Prema tome, hipoteza ovog rada je da inovacijske aktivnosti preduzeća Republike Srpske postoje i da utiču na ekonomski razvoj RS. Sagledavanje ekonomskog rasta će biti prikazan kroz bruto domaći proizvod po glavi stanovnika (BDP per capita) izražen u konvertibilnim markama (KM), stopi nezaposlenosti i prosječnoj plati.

1. Inventivnost, inovacija, preduzetništvo i ekonomski rast i razvoj

Inventivnost predstavlja sposobnost imrpovizacije, domišljatosti, maštovitosti i talenat za pronalaženje novih stvari. Promjene su danas vrlo česte u svim oblastima, pa je skoro nemoguće da se posluje sa istim planom, programom i sredstvima duže vrijeme. Preduzetnik kao lider ima veliki izazov na tržištu, gdje su promjene konstantne, pa je neophodno da i on stalno radi na inovacijama, kako bi se održao na postojećem tržištu i osvajao nova. Riječ inovacija predstavlja novinu, mijenjanje, ono što je uvedeno kao

novo, obnovu, poboljšanje kvaliteta nečemu, usavšavanje, modernizaciju. (<http://staznaci.com/inovacija>). Jedna od najvažnijih konkurentnih prednosti svake savremene kompanije jeste sposobnost da inovira.

Naročito u vrijeme krize i tranzicije, preduzetnici treba da budu usmjereni ka razmišljanju o novim proizvodima, procesima i načinima rada. Tako dobijaju nove ideje, unapređuju postojeće ili stvaraju nove poslove i samim tim nova radna mjesta. U sektoru malih i srednjih preduzeća nosioc novih ideja, novih vidova poslovanja je inovacija. „Preduzetništvo je djelatnost usmjerena na pokretanje, organizovanje i inoviranje poslovanja preduzeća, sa osnovnim ciljem stvaranja novog tržišta i ostvarivanje dobiti.

Ono je vezano za sve aspekte ljudskog ponašanja i djelovanja - razvija kreativnost, pospešuje rađanje ideje i obogaćuje ljudske potrebe.” (Penezić, 2013) Razvoj potencijala ljudi kroz obrazovanje iz oblasti preduzetništva je jedan od najvažnijih elementata pri zapošljavanju i ekonomskom razvoju. Preduzetničko znanje se primjenjuje u svim aspektima života.

„ Ekonomski razvoj predstavlja kvalitativnu kategoriju koja sadrži neke parametre koje nije moguće precizno izmjeriti ili pobliže odrediti, već se o njima može govoriti samo opisno. Pod ekonomskim razvojem, odnosno razvijenosti, prvenstveno se podrazumjevaju stvari poput obrazovne strukture, izdvajanje za nauku, istraživanje i razvoj, broj završenih studenata tokom jedne godine, udjela fakultetski obrazovanog stanovništva u radnoj snazi, očekivanog trajanja života populacije.” (Delač, 2014, str. 122) Ekonomski rast je najvažnija komponenta ekonomskog razvoja. Nema ekonomskog razvoja bez ekonomskog rasta.

Ekonomski rast se mjeri kada se bruto domaći proizvod određene države stavi u odnos sa brojem stanovnika tada dobijamo bruto domaći proizvod po broju stanovnika ili BDP per capita. Na razvoj društva se može uticati još od ranog djetinstva, podsticanjem kreativnosti kod mladih i djece od strane porodice, vrtića, škola i drugih institucija.

2. Preduzetnička klima u Republici Srpskoj

Uloga države u preduzetništvu je osiguravanje zakonskog okvira za ekonomiju. Na putu od ideje do realizacije ali i opstanka u tržišnoj strukturi, mogući preduzetnički uspjeh ili neuspjeh zavisi u velikoj mjeri o društvenom razvoju i o državnoj podršci. (Škrtić i Mikić, 2011, str. 293)

Republika Srpska podstiče inovacije u preduzetništvu kroz nadležne institucije koje utiču na razvoj inovacija kao i komercijalizaciju istih.

O preduzetničkoj klimi u Republici Srpskoj možemo se informisati preko Preduzetničkog portala Republike Srpske. Institucije koje djeluju sa ciljem podsticanja inovativnih aktivnosti su: Ministarstvo nauke i tehnologije Republike Srpske, Savez inovatora Republike Srpske, Republička agencija za razvoj malih i

srednjih preduzeća, lokalne tj. gradske agencije, privredne komore i druga nevladina udruženja.

Pomenute institucije kroz različite projekte i organizovanje skupova i konferencija omogućavaju učešće potencijalnim inovatorima. Primjer takve jedne aktivnosti je i već tradicionalno održavanje Takmičenja za najbolju tehnološku inovaciju.

Učesnici imaju priliku da sa stručnim licima i njihovim uputama dođu do razvoja ideje pravljenjem poslovnog plana i razradom drugih elemenata, a najorginalnije i najuspješnije učesnike, država podržava finansijski, putem različitih kredita i sufinansiranja. Inovacija je ključ tržišnog razvoja svake kompanije, regije ili zemlje. (Hisrich, Peters, Shepherd, 2011, str. 147)

Do sada ovakvi projekti su imali brojne pozitivne primjere gdje su građani pokrenuli sopstveni mali biznis i time omogućili nova radna mjesta što ima pozitivan uticaj na smanjenje nezaposlenosti u Republici Srpskoj.

JU Zavod za zapošljavanje Republike Srpske prema podacima na zvaničnom sajtu Zavoda za zapošljavanje realizuje start up program u vrijednosti od 3 600 000 KM pod nazivom „Program podsticanja razvoja preduzetništva kod mladih starosti do 35”. Ovo je investicioni program kojim se pomaže zaposlenje mladih u Republici Srpskoj. Preko ovog programa odobreno je 102 projekta a kao rezultat očekuje se 150 novih zaposlenih.

U 2018. godini isti program je sproveden, tada je realizovano 112 projekata preko kojih je dodatnih 40 lica zaposleno.

Takođe, aktuelan je i program za zapošljavanje i program finansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja djece poginulih boraca, demobilisanih boraca i ratnih vojnih invalida VRS u 2019. godini „Zajedno do posla”, ovim programom je planirano zapošljavanje 195 lica.

Prema podacima preuzetim sa sajta Zavod za zapošljavanje Republike Srpske preuzetim 20.11.2019. ukupno stanje nezaposlenih lica u Republici Srpskoj je u januaru 2019. godine iznosilo 95 938 lica a u oktobru 2019. godine 85 923 lica. Evidentno je smanjenje nezaposlenih lica, ali na to su uticali različiti faktori.

Tabela 1: Ukupno stanje nezaposlenih na evidenciji za 2017, 2018 i 2019 godinu u prva tri mjeseca

	Januar	Februar	Mart
2017	126372	126095	124527
2018	114357	113429	112333
2019	95938	95051	93371

Izvor: JU Zavod za zapošljavanje Republika Srpska (<http://www.zzrs.org/>)

3. Preduzetnička klima s aspekta Evropske komisije

Prema organizaciji za ekonomsku saradnju i razvoj Organization for Economic Co-operation and Development-OECD i Oslo priručniku za mjerenje inovacija, postoje četiri vrste inovacija:

- Inovacija proizvoda,
- Inovacija procesa,
- Inovacija u marketingu,
- Inovacija u organizaciji.

(<http://www.preduzetnickiportalsrpske.net/poslovanje/inovacije/>)

Inovacija proizvoda je unapređen ili poboljšan proizvod ili usluga u pogledu komponenti, materijala, softvera, prilagođenosti potrebama korisnika. (<http://www.preduzetnickiportalsrpske.net/poslovanje/inovacije/>)

Inovacija procesa je unapređena proizvodnja ili isporuka u pogledu opreme, softvera ili tehnike. Inovacija u marketingu su marketinške metode koje se tiču promjena u dizajnu ili pakovanju proizvoda, promocije, lansiranja i cijene istog. Inovacija u organizaciji se tiču unapređenja metoda poslovanja u firmi, organizacija radnih mjesta i organizacija spoljnih odnosa.

Prema politikama Evropske unije, industrijska modernizacija Evrope uključuje:

- uspješnu komercijalizaciju inovativnih proizvoda i usluga,
- industrijsku eksploataciju inovativnih proizvodnih tehnologija,
- inovativne poslovne modele.

(<http://www.preduzetnickiportalsrpske.net/poslovanje/inovacije/>)

Politika za podršku inovacija usmjerena je na mala i srednja preduzeća. Prema podacima Innobarometers 2014, kompanije koje su uvele inovacije u toku 2011. godine imale su porast prihoda do 2014. godine preko 25%. (<http://www.preduzetnickiportalsrpske.net/poslovanje/inovacije/>)

4. Istraživanje

Budžetska izdvajanja za istraživanje i razvoj Republike Srpske 2019. godine iznosila su 3 554 497 KM što je znatno manje u odnosu na budžetska izdvajanja za istraživanje i razvoj Republike Srpske u 2018. godini od 5 139 525 KM. Inovativne aktivnosti u Republici Srpskoj se najbolje mogu sagledati iz istraživanja koje je sproveo Republički zavod za statistiku u periodu od 2016-2018 godine.

Dobijeni su podaci koji obuhvataju 1850 preduzeća, od ukupnog broja je 449 imalo neke od inovativnih aktivnosti, a 1401 preduzeća nisu imali inovativnih aktivnosti uopšte. Dakle, inovativne aktivnosti preduzeća predstavljaju inovacije i obuhvataju razvojne, finansijske i komercijalne aktivnosti. Većina preduzeća su uvodili inovacije proizvoda ili inovacije procesa.

Tabela 2: Inovativna preduzeća prema vrsti inovacije, 2016-2018

Veličina preduzeća	Preduzeća sa inovacijama proizvoda i/ili inovacijama poslovnog procesa							
	Ukupno		Preduzeća koja su imala samo inovaciju proizvoda		Preduzeća koja su imala samo inovaciju poslovnog procesa		Preduzeća koja su imala inovaciju proizvoda i inovaciju poslovnog procesa istovremeno	
	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%
Ukupno	449	24,3	143	7,7	126	6,8	180	9,8
Mala	307	21,9	116	8,3	82	5,8	109	7,8
Srednja	105	28,3	22	6	34	9,2	49	13,1
Velika	38	48,2	5	6,7	10	12,4	23	29,2

Ivor: Inovativne aktivnosti preduzeća, Statistika inovativnih aktivnosti, Godišnje saopštenje, Broj 321/19, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, 2018-2019, Str. 5

Prema tabeli broj 2, od ukupno 449 preduzeća je imalo inovativne aktivnosti. Od toga 143 preduzeća su uveli inovacije proizvoda, 126 preduzeća su uveli inovacije procesa a 180 njih je primjenjivalo inovacije proizvoda i procesa.

Tabela 3: Preduzeća prema inovativnoj aktivnosti i veličini preduzeća, 2016-2018

Veličina preduzeća	Ukupno		Inovativno aktivna preduzeća		Preduzeća koja nisu imala inovativne aktivnosti	
	broj	%	broj	%	broj	%
Ukupno	1850	100	449	24,3	1401	75,7
Mala	1400	100	307	21,9	1094	78,1
Srednja	372	100	105	28,3	267	71,7
Velika	78	100	38	48,2	40	51,8

Ivor: Inovativne aktivnosti preduzeća, Statistika inovativnih aktivnosti, Godišnje saopštenje, Broj 321/19, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, 2018-2019, Str. 2

Ako posmatramo preduzeća prema veličini, njihova inovativna aktivnost je raspoređena ovako. Već smo pomenuli da je 449 preduzeća imalo neke od inovativnih aktivnosti, od toga je 307 malih preduzeća, 105 srednjih i 37 velikih preduzeća.

Tabela 4: Preduzeća prema inovativnoj aktivnosti i djelatnosti, 2016-2018.

Područje djelatnosti	Ukupno		Inovativno aktivna preduzeća		Preduzeća koja nisu imala inovativne aktivnosti	
	broj	%	broj	%	broj	%
Ukupno	1850	100	449	24,3	1401	75,7
Vađenje ruda i kamena	28	100	4	13,5	24	86,5
Prerađivačka industrija	631	100	192	30,5	439	69,5
Proizvodnja i snadbijevanje el. energijom, gasom, parom i klimatizacija	26	100	2	7,7	24	92,3
Snadbijevanje vodom, kanalizacija, upravljanje otpadom i djelatnosti sanacije životne sredine	84	100	21	24,6	63	75,4
Građevinarstvo	208	100	40	19,4	168	80,6
Trgovina na veliko i na malo, popravka motornih vozila i motocikala	538	100	122	22,7	416	77,3
Saobraćaj i skladištenje	162	100	24	14,8	138	85,2
Informacije i komunikacije	61	100	22	36,2	39	63,8
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osuguranja	32	100	11	33,1	21	66,9
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	80	100	12	14,4	68	85,6

Izvor: Inovativne aktivnosti preduzeća, Statistika inovativnih aktivnosti, Godišnje saopštenje, Broj 321/19, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, 2018-2019, Str. 5

Tabela broj 4 nam pokazuje preduzeća sa inovativnim aktivnostima po djelatnostima koje obavljaju. Pa imamo 449 inovativno aktivna preduzeća, od toga 192 preduzeća su iz prerađivačke industrije, 122 preduzeća iz okvira trgovine na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala, zatim 40 preduzeća iz građevinarstva, 24 saobraćaj i skladištenje, 22 preduzeća iz oblasti informacija i komunikacija, 21 preduzeće iz oblasti snadbijevanja vodom, kanalizacija, upravljanje otpadom i djelatnosti sanacije (remedijacije) životne sredine, 12 preduzeća iz oblasti stručne,

naučne i tehničke djelatnosti, 11 preduzeća iz finansijske djelatnosti i osiguranja, 4 preduzeća iz oblasti vađenja rude i kamena i na kraju 2 preduzeća iz oblasti proizvodnje i snabdjevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija.

Na ekonomski razvoj Republike Srpske su uticali brojni faktori, između ostalog i sve inovativne aktivnosti preduzeća koja su obuhvaćena istraživanjem. To možemo i potvrditi podacima koji se odnose na bruto društveni proizvod po glavi stanovnika koji se mijenjao tokom ove tri godine.

Tabela 5. BDP per capita za 2016, 2017, 2018. godinu

BDP per capita Republika Srpska (KM)	2016	2017	2018
	8320	8739	9305

Izvor: IRBRS

<https://www.irbrs.net/statistika/UporedniPrikaz.aspx?tab=3&lang=lat>

Prema bazi podataka o ekonomskim indikatorima Republike Srpske BDP per capita se povećao sa 8320 KM na 9305 KM u posljednje tri godine, to je za 985 KM više.

Tabela 6. Anketna stopa nezaposlenosti za 2016, 2017, 2018. godinu

Stopa nezaposlenosti (APC-ILO) ¹³ Republika Srpska (%)	2016	2017	2018
	24,80	21	17,20

Izvor: IRBRS <https://www.irbrs.net/statistika/UporedniPrikaz.aspx?tab=3&lang=lat>

Anketna stopa nezaposlenosti od 2016. do 2018. godine se smanjila sa 24,80% na 17,20%.

Prosječna plata u Republici Srpskoj (KM)	2016	2017	2018
	836	831	857

Tabela 7. Prosječna plata u RS za 2016, 2017, 2018. godinu

Izvor: IRBRS <https://www.irbrs.net/statistika/Indikatori.aspx?tab=2&lang=lat>

Prosječna plata u Republici Srpskoj se povećala sa 836 KM na 857 KM, dakle povećanje od 21 KM za dvije godine. Ali takođe prije nego donesemo zaključke na osnovu podataka uporedićemo BDP per capita Republike Srpske sa BDP per capita Bosne i Hercegovine i konačno sa zemljama u regionu i zemljama Evrope, da bi stekli realnu sliku o atmosferi u Republici Srpskoj.

Tabela 8. BDP per capita Republike Srpske i Bosne i Hercegovine u 2018. godini

BDP per capita 2018. godine (KM)	Republika Srpska	Bosna i Hercegovina
	9305	9556

Izvor: Privredna komora RS

(http://komorars.ba/makroekonomija/?fbclid=IwAR2zwBQIOrUed7TWok4gNa58ul6yBN4vyB_5E7BLg0d_kJSK9JPwhDYZmew)

Agencija za statistiku BiH

(http://www.bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2019/NAC_02_2018_Y1_0_BS.pdf?fbclid=IwAR3osdlP78KQCwTvXroLgTKYM8i4dmjFnC_0djcSQCeCjO228i68g-BP-jo)

Podaci o BDP-u Republike Srpske prema Trading Economics portalu ne postoje, zato ćemo uzeti BDP Bosne i Hercegovine kao približan. Na ovoj listi su upisane sve evropske zemlje, s tim da je izveden BDP per capita i za Evropsku Uniju i Euro zonu. Podaci su upisani u decembru 2018. godine. Na listi je ukupno 45 zemalja. U tabeli ispod se vidi da prvih pet mjesta zauzimaju Luksemburg, Norveška, Švajcarska, Irska i Danska sa najvišim BDP per capita. Njemačka je na 11. mjestu. Srbija 38. a BiH na 40. mjestu. Dakle, od ukupno 45 zemalja Bosna i Hercegovina je 40. mjestu, iza nje su Makedonija, Albanija, Kosovo, Ukrajina i Moldavija.

Tabela 9. Lista zemalja Evrope po iznosu BDP per capita za 2018. godinu

Redni broj mjesta na listi Evropskih zemalja po iznosu BDP po stanovniku za 2018. godinu	Zemlja	BDP per capita (USD)
1	Luksemburg	107 243.20
2	Norveška	92 121.40
3	Švajcarska	78 816.20
4	Irska	78 764.60
5	Danska	62 888.70
11	Njemačka	47 501.80
38	Srbija	6 880.50
40	Bosna i Hercegovina	6 056.20

Izvor: Podaci preuzeti sa portala Trading Economics (2019)

[:https://tradingeconomics.com/analytics/features.aspx](https://tradingeconomics.com/analytics/features.aspx)

ZAKLJUČAK

Republika Srpska podstiče inovacije kroz nadležne institucije. Organizuje start up programe koji utiču na smanjenje, i dalje visoke, nezaposlenosti. Postoje budžetska izdvajanja za istraživanje i razvoj, koja se smanjuju iz 2018. u 2019. godinu. Različito su raspoređena prema društveno-ekonomskim ciljevima. Republički zavod za statistiku potvrđuje da od 1850 preduzeća, 449 ima neku od inovacijskih aktivnosti. Po posmatranom uzorku samo 24.23% preduzeća primjenjuje neku vrsu inovacije. Mala preduzeća više su inovativno aktivna nego srednja i velika. Najviše se sprovode kombinovane inovacije proizvoda i procesa. U prerađivačkoj industriji je najveći broj inovativnih preduzeća. Na ekonomski razvoj RS utiču svi gore navedeni faktori. Takođe, okolnosti koje utiču negativno su nekonkurentnost na tržištu. Druge države znatno bolje i brže sprovode inovativne aktivnosti, samim tim i brže napreduju. Razvoj RS posledično je usporen. Ako dodamo i rezultate indeksa percepcije korupcije za 2017. godinu, BiH se nalazi na 91. mjestu a 2018. godine na 101. mjestu od ukupno 180 zemalja uključenih u istraživanje (Transparency International, 2017, 2018), jasno je da je tržište nekonkurentno. Najveće prepreke su sistemski vezane za organizovanje države, što privredne subjekte usporava u razvoju i demotivise u primjeni inovacija. Preduzeća je potrebno podsticati i podržavati u inovacijama što će dalje uticati na bolje i brže napredovanje. Nepripremljenost za ulazak na međunarodno tržište, nemotivisanost preduzetnika, visok nivo korupcije, tehnička neopremljenost, nedovoljna izdvajanja za istraživanje i razvoj i brojni drugi problemi. Sve zajedno dovode do 40. mjesta na rang listi po visini BDP-a od ukupno posmatranih 45 zemalja. Situacija se mora sistemski i postepeno unapređivati.

LITERATURA

- [1] Brekić, J., Inovativni menadžment, Zagreb, 1994.,
- [2] Delač, D., Makroekonomija za preduzetnike i menadžere, Zagreb, 2014.,
- [3] Hisrich, R.D., Petters, M.P. i Shepherd, D.A., Preduzetništvo, Zagreb, 2011.,
- [4] Penezić, D.N., Kako postati preduzetnik, Beograd, 2013.,
- [5] Republički zavod za statistiku, Budžetska izdvajanja za istraživanje i razvoj, Statistika istraživanja i razvoja, Godišnje saopštenje, Broj 291/19, Republika Srpska, 2018-2019, str 2 i 3
- [6] Republički zavod za statistiku, Inovativne aktivnosti preduzeća, Statistika inovativnih aktivnosti, Godišnje saopštenje, Broj 321/19, Republika Srpska, 2018-2019, Str. 5
- [7] Škrtić, M. i Mikić, M. Preduzetništvo. Zagreb, 2011.,
- [8] Agencija za statistiku BiH http://www.bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2019/NAC_02_2018_Y1_0_BS.pdf?fbclid=IwAR3osdlP78KQCwTvXroLgTKYM8i4dmjFnC_0djcSQCeCjO228i68q-BP-jo
- [9] IRBRS <https://www.irbrs.net/statistika/UparedniPrikaz.aspx?tab=3&lang=lat>
- [10] IRBS <https://www.irbrs.net/statistika/Indikatori.aspx?tab=2&lang=lat>
- [11] JU Zavod za zapošljavanje RS <http://www.zzrs.org/>
- [12] Privredna komora RS http://komorars.ba/makroekonomija/?fbclid=IwAR2zwbQiqrUed7TWok4gNa58ul6yBN4vyB_5E7BLg0d_kJSK9JPwhDYZmew

- [13] Trading Economics(2019) <https://tradingeconomics.com/analytics/features.aspx>
[14] Transparency International Bosna i Hercegovina: <https://ti-bih.org/izvjestaji/>
[15] <http://www.preduzetnickiportalsrpske.net/poslovanje/inovacije/>
[16] <http://staznaci.com/inovacije>

SUMMARY

In order to survive in a market characterized by constant change, uncertainty and risk, it is necessary to constantly invest in innovations. The contemporary entrepreneurs have a difficult task to use their advocacy, information and investment in knowledge and frequent novelties in order to emphasise their advantage and keep their place on the market. By examining the theory and researching the official information websites in the Republic of Srpska, as well as the survey in this paper, we can conclude that the economic development, entrepreneurship and innovation are inextricably linked. There are many projects in the Republic of Srpska that in many ways influence the decrease of unemployment, and thus the living standard of the population and the economic growth and development. In the last three years, there has been achieved the growth of the GDP, decreased unemployment and increased the average salary. The economic development in the Republic of Srpska is extremely slow, particularly in comparison with other countries, but it is obvious. Many projects have been credible for that as well as the engagement of the contemporary entrepreneurs in order to keep the place in the market through various innovation activities, product innovations, process innovation and also the combination of various innovations. In order to keep up with the needs of the market, it is necessary to constantly invest in innovations. According to Dejan Nikolic, a founder of the websites News.net and CEO Content Insight, successful entrepreneurs have two directions in front of them, to make something first and to make something that already exists faster and better than others. Innovators spend most of their energy on innovation and building a market. Those who observe them can focus on new things which are a bit neglected and not done in the best way. Innovation is often a small change in a product or in production, marketing or distributive channel. The improvements are exactly what makes the difference